

Italiensk i verden

Revidert utgave, 2022

I serien *Fokus på språk* får du informasjon som skal hjelpe deg med å bestemme deg for hvilke språk du skal velge eller fordype deg i.

I dette heftet kan du lese mer om italiensk språk og kultur og hva du kan bruke italiensk til. Å lære seg flere språk vil gjøre deg mer ettertraktet i arbeidslivet og det vil være til stor berikelse for deg personlig.

Italia er en viktig handelspartner for Norge, og en skattkiste av kunst og kultur!

Italiensk i verden er skrevet av Kristin Thue Vold på oppdrag fra Fremmedspråksenteret. Hun har hovedfag i italiensk fra Universitetet i Oslo og bor på Sicilia, der hun jobber som oversetter.

År	2022
Utgiver	Fremmedspråksenteret
Utgiversted	Halden
Ansvarlig redaktør	R. Steinar Nybøle
Redaktør	Natali Seguí Schimpke
Bilderedaktør	Kristin Thue Vold og Natali Seguí Schimpke

ISSN	1890-3622
ISBN trykket	978-82-8195-089-4
ISBN på nett	978-82-8195-090-0

Innhold

Å lære italiensk	2
Italiensk som verdensspråk	8
Internasjonalisering	10
Økonomi og teknologi	15
Kultur	21
Musikk	24
Film	26
Mat og drikke	28
Sport	30
Kunst og arkitektur	32
Litteratur	36
Sosiale medier	37
Ressurser	38
Sluttnoter	40

Å lære italiensk

Hva forbinder du med italiensk?

©Fremmedspråksenteret

Det er mye du allerede vet om Italia og det italienske språket fra før, og noe av det er muligens en del av hverdagen din.

I dette heftet får du vite litt mer om det italienske språket: hvor det snakkes, hvilke kulturer du får mulighet til å bli kjent med hvis du lærer deg italiensk, og hva du kan bruke italiensk-kunnskapene dine til.

Italiensk hører innunder den indoeuropeiske språkgruppen, nærmere bestemt den romanske grenen, direkte nedstammet fra latin, og er nært beslektet med fransk og spansk, litt fjernere med rumensk og portugisisk.

Ordforråd og fonetikk (lydlære)

Hvis du skal lære deg et fremmedspråk, er det klart at du trenger å lære deg nye ord, og italiensk er i høyeste grad et ordrikt språk. Det er nærmest umulig å telle ordene i et språk, men som en kuriositet kan vi for eksempel nevne at Italia er det landet i verden med flest etternavn!

Heldigvis er det ingen grunn til å la seg skremme, for du vil forstå en god del italienske ord helt av deg selv. Det kan være italienske ord som har blitt lånt inn i norsk, da dreier det seg særlig om mat-, musikk- og finansuttrykk.

©Fremmedspråksenteret

I tillegg er massevis av italienske ord lett gjenkjennelige fordi også den norske varianten av ordet stammer fra latin (eller fra gresk, gjerne via latin). Dette har sammenheng med at latin var fellesspråk (*lingua franca*) i tidligere tider, slik som engelsk er i dag. Andre italienske ord kjenner du

kanskje igjen fra engelsk. Engelsk har nemlig langt flere ord med latinsk opprinnelse enn norsk. Og hvis du kan fransk eller spansk, trenger du nesten ikke å pugge italienske glosjer i det hele tatt – en stor andel av ordene er svært like!

Italiensk uttale er faktisk ganske lett! På italiensk er det forholdsvis stort samsvar mellom skrift og tale. Det kan være greit å ta utgangspunkt i noen få, grunnleggende uttaleregler. Disse er de viktigste:

Vokaler

u uttales omtrent som norsk **o**

o uttales omtrent som norsk **å**

numero	nomerå
Umberto	ombertå
Roma	råma
Napoli	napåli

«*O sole mio ...*»
 Når du har lest dette, vet du hvordan denne berømte sanglinjen uttales

Konsonanter

c uttales som norsk **k** foran **a, o, u,** og (obs!) **h**

g uttales som norsk **g** foran **a, o, u,** og (obs!) **h**

c uttales **tsj** foran **e** og **i**

g uttales **dzj** (som i engelsk Jamaica) foran **e** og **i**

gl uttales **lj**

gn uttales **nj**

caffè	caffè
cotoletta	kåtåletta
cultura	koltora
Pinocchio	Pinokkio
Michelangelo	Mikelandsjelo
Bergamo	Bergamå
gondola	gåndåla
gufo	gofå (ugle)
spaghetti	spagetti
Cesare	tsjesare
cinema	tsjinema
Genova	dzjenåva
giro	dzjirå
Cagliari	kaljari
Sardegna	sardenja

Mange synes at italiensk er et musikalsk og vakkert språk. Visste du at alle italienske ord som kan stå sist i en setning ender på en vokal? Alle substantiver som ender på konsonant i italiensk (med unntak av enkelte dialekter), er låneord, de fleste fra engelsk (*bar, film*). Kanskje det er derfor det er så lett å rime på italiensk?

Cioccolato che passione!
io lo mangio a colazione.
Cioccolata che bontà!
io la mangio in quantità.
Cioccolata che allegria!
io la mangio in compagnia.
Cioccolato che amore!
io lo mangio a tutte le ore.
Cioccolato che stupore!
mi piace tanto il suo sapore.
Cioccolato che tristezza!
l'ho finito che amarezza

Grammatikk

Italiensk og norsk har selvfølgelig forskjellig grammatikk, men forskjellene er langt fra uoverkommelige. Begge språkene har samme ordstilling (Subjekt - Verbal - Objekt), og bøyer substantiver i kjønn og tall. Verbet bøyes etter person og tall, du kjenner systemet fra *to be* i engelsk.

©Fremmedspråksenteret

En morsom ting ved italienske substantiver, er at du ved å legge til et suffiks, det vil si en endelse, kan endre betydningen i større eller mindre grad. Denne endelsen kan være **diminutivo** (forminskende), **accrescitivo** (forstørrende), eller **peggiorativo** (forverrende). På den måten kan for eksempel ordet **ragazzo**, som betyr gutt, endres til **ragazzino** eller **ragazzetto**, som betyr en liten (søt) gutt, **ragazzone**, en stor (kraftig) gutt, eller **ragazzaccio**, en slem eller rampete gutt.

Kuriositeter

Italienerne er kjent for å «snakke» mye med hendene, og det kan til tider være uvant for nordmenn. Det krever mange opphold i Italia før du blir fortrolig med alle gestene. Muligens vil du

aldri helt venne deg til å bruke dem selv, men de hører med og er en del av språket. På youtube kan du finne videoer som beskriver de forskjellige gestene. Herunder ser du illustrert et par av de gestene som brukes oftest:

Hva er det du sier?!

©Fremmedspråksenteret

Mmm, kjempegodt!

Følg med!

Jeg gir blaffen!

Om de liker eller ikke liker noe, uttrykker italienerne gjerne også dette mer høylytt og tydelig enn nordmenn. *Vakkert* er vel ikke et ord vi nordmenn bruker så mye, *Jo da, fint det*, er vel mer vår stil. Smør litt tjukkere på og si **Bellissimo!** (vakkert) **Meraviglioso!** (fantastisk) hvis en italiener viser deg noe han eller hun er stolt av!

Passer italiensk for meg?

Språkkunnskaper (utover engelsk) er i dag viktig i alle yrker. Verden blir stadig mindre. Nær sagt alle fremtidige arbeidsgivere vil foretrekke en

jobbsøker som har kjennskap til et eller flere fremmedspråk i tillegg til engelsk. **Uansett hvilken vei du velger å slå inn på senere i livet vil du aldri angre på å ha tilegnet deg språkkunnskaper.** Som regel er det motsatt – folk angre på at de ikke lærte mer språk da de hadde sjansen – det er aldri for sent, men det er et faktum at jo yngre du er, jo lettere har du for å lære deg et fremmedspråk.

Det viktigste når man lærer seg et nytt språk er å klare å kommunisere. Lærerplanen legger også vekt på dette, fremmedspråk handler om å «forstå

og bli forstått». De fleste italienere vil være glade for at du prøver deg på språket deres, selv om ikke alt blir helt korrekt i begynnelsen. Jo mer du oppholder deg i Italia, jo flinkere blir du. Etter hvert vil du bruke litt flere adjektiver enn du ville ha gjort på norsk, du vil forstå raskere når du bør bruke høflig tiltaleform og du vil vite at du ikke får brød, ost og skinke til frokost, at du ikke kan spise

pizza til lunsj og at det er håpløst å lete etter en åpen restaurant i fire-fem-tida på ettermiddagen. Også det er en del av det å kunne et språk!

Når du lærer fremmedspråk får du større kulturell forståelse, du utvider din horisont og du vokser som menneske!

ID 172664691© Frantic00 | Dreamstime.com

Italiensk som verdensspråk

Italiensk snakkes av cirka 60 millioner italienere i Italia og av omtrent 10 millioner italienske innvandrere over hele verden, særlig i Europa, Australia, USA og i Sør-Amerika (Argentina).

Italiensk er offisielt språk i Italia, Sveits, San Marino og Vatikanstaten, og i noen få kommuner i Slovenia og Kroatia¹.

ITALIA I TALL ... OG POPULARITETEN ER ØKENDE!

Italiensk er relativt godt utbredt i land hvor det ikke er offisielt språk. Det er historiske årsaker til dette, blant annet kolonialisering og immigrasjon.

I middelalderen var de italienske bystatene, særlig Venezia, Genova og Firenze, sentrum for handel og økonomi, ettersom handelsveiene til Østen gikk gjennom dem. I romertiden snakket man latin, men i middelalderen overtok de forskjellige italienske dialektene som det viktigste handelsspråket i Europa. Utover i renessansen fikk også italiensk kunst og kultur en stadig viktigere rolle, og for alle velutdannede europeere ble det en prestisje å kunne italiensk.

Også i dag er det mange som velger å studere italiensk fordi de er fascinert av den italienske kulturen.

Etiopia var okkupert av Italia fra 1936 til 1941, og Eritrea og store deler av Somalia har en gang vært italienske kolonier. Italiensk blir forstått i deler av Frankrike som tidligere var italienske, som Korsika og området rundt Nice. Språket er også godt kjent på Malta og i Albania, først og fremst på grunn av italienske radio- og tv-sendinger.

Over 18 millioner italienere har siden 1860-årene utvandret til alle deler av verden, og mange av disse har beholdt språket sitt gjennom flere generasjoner⁷.

«Little Italy» i New York. De største italienske miljøene utenfor Italia finner vi i USA, Argentina, Brasil, Canada og Australia. Visste du for eksempel at 7,7% av alle brasilianere har et etternavn med italiensk opprinnelse?⁸ Eller at hele 50% av alle argentinere har en eller annen form for italiensk opphav?⁹ «San Gennaro» er en italiensk-amerikansk festival, en religiøs markering for å fortsette tradisjonen immigrantene hadde fulgt i Italia for å feire Saint Januarius, skytshelgen til byen Napoli.

ID 123775614 © Littleny|Dreamstime.com

Internasjonalisering

«Det er ingen som angrer på et utvekslingsopphold i utlandet. Du lærer språk, vokser som menneske og får mange nye venner!»

ID 92304226 © Rawpixelimages | Dreamstime.com

Gjennom å lære språk, kan du styrke din selvbevissthet og utvide din horisont - det er ingen klisjé! Du får ta del i et større felleskap og en annen kulturtradisjon. Å lære språk gir stor personlig gevinst og berikelse. ***I tillegg er språkkunnskaper en fordel i alle jobber.***

Gå på skole eller studere i Italia

Det finnes en rekke muligheter for deg som ønsker å reise til Italia for å lære deg eller bli bedre i italiensk. Helt uten forkunnskaper kan du melde deg på et sommerkurs. Tenk deg å rusle rundt i Roma eller Firenze, sammen med andre ungdommer fra hele verden! Det er erfaring verdt å ta med seg!

Universitetet i Bologna ble grunnlagt i 1088 og er verdens eldste. Det blir også regnet som verdens vakreste.

ID 76405124 © Rosshelen | Dreamstime.com

Hvis du er litt mer eventyrlysten, kan du ta det andre året på videregående skole som utvekslingsstudent i Italia. Da vil du bo hjemme hos en italiensk familie, og læringskurven kommer til å skyte i været! Det finnes flere aktører som tilbyr dette, og for utvekslingsåret er det også mulig å søke om støtte i Lånekassen. Hvis det klaffer med vertsfamilien vil du sitte igjen med både minner og venner for livet!

Etter videregående kan du velge å ta hele eller deler av utdannelsen din i Italia. Gjennom Erasmus-programmet kan du ta ett eller to semestre ved et utenlandsk universitet, som en del av graden din. Italia burde være førstevalget hvis du er interessert i klassisk filologi, kunsthistorie, klassisk arkeologi, musikkhistorie eller design; hvis du velger å studere her vil du nemlig befinne deg midt i smørøyet! Italiensk er også viktig for en rekke andre fagområder, som for eksempel mote, gastronomi og film.

Salvatore Ferragamo-sko. Italienske sko er kjent over hele verden. Det er ikke så rart da, at skomakerne i Italia har kunstnerstatus. Italienerne er stolte over alt som er Made in Italy, som blir sett på som garanti for kvalitet og godt håndverk.

ID 21201431 © Raluca Tudor | Dreamstime.com

Designmuseet i Milano. Milano er Italias (og verdens) designhovedstad. Du kan ta utdannelse innenfor design ved flere institusjoner i byen. ID 178865364 © Greta Gabaglio | Dreamstime.com

Mange berømte nordmenn har studert i Italia. På 1800-tallet var et opphold i Italia et «must», som en del av den klassiske dannelsesreisen. Visste du for eksempel at Henrik Ibsen skrev «Peer Gynt» på Ischia utenfor Napoli?

De fleste nordmenn som velger å ta hele utdannelsen i Italia studerer mote, design, økonomi, kunst eller kunsthistorie ¹⁰.

Det er vel ikke alle som kan ta sikte på en modellkarriere i Milano, men du kommer neppe utenom italienske impulser hvis du er opptatt av mote og design, og da er det, som alltid, en kjempefordel å kunne språket. Det finnes flere studiemuligheter, både for mote- og industridesign, blant annet i Milano, Firenze og Urbino.

Bocconiuniversitetet i Milano. De første moderne finansinstitusjonene ble opprettet i Firenze under renessansen. Den eldste banken som fortsatt er i drift er italiensk, nemlig Banca Monte dei Paschi di Siena ¹¹. I dag er Milano Italias handelssentrum, og Bocconi-universitetet er det mest populære hvis du vil studere økonomi og finans.

VILT VART / Shutterstock.com

Italia er drømmen hvis du vil studere kunsthistorie. Michelangelos David-statue i Firenze måler 5 meter og 17 cm, fra bunn til topp.

ID 69981372 © Georgiakari | Dreamstime.com

Det er flere store organisasjoner som tilbyr kortere eller lengre studieopphold i utlandet, og mange skoler, universiteter og høyskoler har egne samarbeidsavtaler. Ta kontakt med rådgiveren på din skole.

Universitetet i Oslo har et institutt i Roma, som hovedsakelig tar imot studenter innenfor arkeologi og kunsthistorie.

Ved Kulturakademiet i Roma kan du studere emner i italiensk, filosofi, historie og kunsthistorie.

Jobbe i Italia

Hvis du er mellom 17 og 30 år kan du også jobbe som frivillig gjennom det europeiske solidaritetskorpsset. Søk på sidene til *Den europeiske ungdomsportalen*, eller *Aktiv ungdom*, der finner du oppdatert informasjon. Det er mange muligheter for å hjelpe til på festivaler, skoler, dyrevernorganisasjoner, naturvernorganisasjoner, med mer. I de fleste tilfellene får du opphold, mat og litt lommepenger, og en hel masse erfaringer!

Du kan også søke om praksisplass i utlandet under eller etter utdanning, gjennom *Erasmus* +.

Hvilke muligheter har jeg med italiensk?

Det kan ikke sies for mange ganger: **å kunne språk er en fordel, alltid og uansett.** Den tyske filosofen Ludwig Wittgenstein sa at «Grensene for mitt språk er grensene for min verden». Jo rikere språkkunnskapen vår er, jo bedre er forutsetningene for å oppleve og erfare verden rundt oss¹². Det er godt dokumentert at flerspråklighet skaper bevissthet og forståelse for andre mennesker og kulturer, og kan til og med hemme kognitiv svekkelse når man blir eldre¹³. Flerspråklige barn og ungdommer gjør det generelt bedre i alle fag på skolen enn ettspråklige jevnaldrende¹⁴. I arbeidslivet er flerspråklige mennesker ofte flinkere til å argumentere og har større diplomatiske evner. Arbeidssøkere som kan skilte med språkkunnskaper eller har opphold i utlandet på cv'en har mindre fare for å bli arbeidsledige¹⁵.

Så du trenger virkelig ingen «unnskyldning» for å studere italiensk! Kanskje du synes det er et vakkert språk, heier på Juventus eller elsker pizza? Og på noen områder kan det være en ekstra fordel å kunne nettopp italiensk. Kanskje du ønsker deg en jobb innenfor en av næringene der det er mye samarbeid og handel mellom Norge og Italia? Det kan du lese mer om i neste kapittel. Kanskje du vil jobbe med turisme eller journalistikk? Italiensk er også supert i

kombinasjon med studier i andre romanske språk (fransk, spansk eller portugisisk), og mange som studerer litteratur, kunst, kunsthistorie, arkitektur eller arkeologi velger også å studere italiensk. Operasangere «må» lære seg det, og noen norske fotballspillere også, etter å ha fått proffkontrakter i Italia.

Det italienske kulturinstitutt er fra 2018 autorisert sertifiseringssted for PLIDA-eksamener. Du kan derfor få bevis på dine språkkunnskaper i italiensk til bruk i studie- eller arbeidssammenheng.

Økonomi og teknologi

De fleste pastasauser du finner i norske butikker er produsert i Italia. ©Fremmedspråksenteret

Varehandel mellom Norge og Italia

Verden blir stadig mindre. Det er ikke så veldig lenge siden pizzaen og pastaen kom til Norge, og nå er norske butikker fulle av italienske produkter. Norge importerer en rekke matvarer, som pasta, ris, hvete, olivenolje, vin, oster, tomater og frukt fra Italia. Italia er den tredje største jordbruksprodusenten i EU¹⁶, og eksporterer både ubearbeidede og bearbeidede varer, som hermetikk.

Italia er kjent for en rekke velrenommerte merkevarer, ikke bare innen mat, men også innenfor mote-, bil- og møbelindustrien. Noen av verdens største og viktigste møbel- og motemesser finner sted i Nord-Italia. Italia har også en viktig produksjon av elektrisk utstyr og en stor kjemisk industri.

Catwalk i Milano. Versaces moteshow. Versace er kjent for sin ekstravagante og barokke stil og for sine fargerike tekstiler. Milan Fashion Week er en viktig kunstnerisk begivenhet som finner sted to ganger i året. ID 143966064 © Fashionstock.com | Dreamstime.com

Italiensk mote og design er anerkjent over hele verden. Siden 1980-tallet har Milano vært en av verdens motehovedsteder, i likhet med Paris, New York og London. Mange av verdens mest berømte moteskapere og merkenavn er italienske.

En kardinal med briller, malt av Tommaso da Modena i 1352. Oppfinnelsen av briller tilskrives to fransiskanske munker rundt midten av 1200-tallet. Takket være denne oppdagelsen kunne de eldste munkene fortsette med arbeidet sitt, til tross for sine synsproblemer. Glassene ble laget av glassblåserne på den venetianske øya Murano. ID 193164719 © Bradnixon9 | Dreamstime.com

De italienske motehusene produserer både klær, sko, vesker, parfyme og smykker. Visste du at en stor del av alle brille- og solbrilleinnfatninger som produseres i verden har italiensk design og produksjon?

Fiat er den største italienske bilprodusenten. Hvis du har vært i Italia har du kanskje lagt merke til at italienere har en ganske annen kjørestil enn nordmenn? Særlig det å kjøre i rundkjøringer blir en uforglemmelig opplevelse! © Gianni Crestani en Pixabay

Den stilige mopeden «Vespa», som betyr veps, er en italiensk designklassiker. ID 58747590 © Eugenesergeev | Dreamstime.com

Den venetianske kapteinen Pietro Querini brakte med seg tørrfisk hjem etter å ha vært strandet en lengre periode på Røst i 1432. I dag eksporterer Norge mye klippfisk til Italia, og klippfisk er faktisk «nasjonalretten» i byen Vicenza i Nordøst-Italia.

ID 90580961 © Fotokon | Dreamstime.com

Italia er verdens åttende største økonomi og den tredje største i EU. Handelen mellom Italia og Norge er i vekst, og Italia er anslagsvis Norges tiende største eksportmarked¹⁷. Italia er knyttet til Norge gjennom samarbeid i NATO og EØS-avtalen. EØS-avtalen er Norges viktigste handelsavtale, og den sikrer Norge tilgang til EU's indre marked.

Den viktigste norske eksportartikkelen til Italia er gass, som utgjør 65 % av den norske eksporten til Italia. Eksport av fisk og sjømat, særlig klippfisk og laks, er i sterk vekst, og utgjør nå cirka 14 %.

Innovasjon Norge har et eget kontor i Milano.

Innovasjon Norge skal fungere som en døråpner mot lokale myndigheter og markeder og hjelpe norske aktører å etablere seg i utlandet. *Norsk sjømatråd* har også kontor i Milano.

Cirka 50 norske selskaper er etablert i Italia, blant andre *Det norske Veritas*, *Hydro* og *Kværner*. Det finnes også en del italienske selskaper i Norge, særlig knyttet til oljesektoren.

Norsk-Italiensk Handelskammer (NIHK)/Camera di Commercio italo-norvegese har som hovedformål å fremme og styrke handel mellom italienske og norske selskaper.

Boligkomplekset «Il bosco verticale» (den vertikale skogen) ble tegnet av Boeri Studio og ferdigstilt i 2014. Det inkluderer over to tusen trær og busker, og tar sikte på å bidra til å øke biomangfoldet i storbyen. ID 93390826 © Cristianzambir | Dreamstime.com

Teknologi og vitenskap

Mange av tingene vi bruker daglig er oppfunnet i Italia, for eksempel telefonen, batteriet, microchipen, pianoet og sykkelgiret.

Italia ønsker å satse på fornybar energi, og er den tredje største produsenten av fornybar energi i Europa. Foruten vannkraft, har både solenergi og vindenergi store utviklingspotensialer. Dessuten ble verdens første kraftverk for produksjon av geotermisk energi faktisk bygget i Italia, allerede i 1911¹⁸.

Både Oslo og Milano er med i nettverket av C40¹⁹-byer, som forplikter seg til å samarbeide og dele

kunnskap for å redusere klimautslippene. Italienske myndigheter ønsker å utvikle infrastrukturen for elbiler, og her burde Norge, som har kommet langt i bruken av elbiler, ha mye å bidra med.

Som resten av verden står også Italia overfor en rekke utfordringer knyttet til klimaendringer. Isen i Alpene smelter, flom og jordskred skjer stadig hyppigere, skogene i Sør-Italia brenner og økt temperatur i Middelhavet svekker artsmangfoldet.

Bilder fra et oversvømmet Venezia har blitt et symbol på temperaturøkning og stigende havnivå. Hva tror du hva "polizia locale" betyr på norsk?

ID 166478375 © Dmfrancesco | Dreamstime.com

Turisme

Det er alltid behov for folk som kan språk innenfor turistnæringen. Italia er et av verdens fremste turistland og mest populære reisemål, også for nordmenn. Omtrent 250 000 nordmenn reiser til Italia hvert år. Både storbyer som Roma, Venezia og Firenze og gårdsturisme i Toscana er populært. Flere mindre operatører har spesialisert seg på å skreddersy opplevelsesferier for nordmenn i Italia.

Motsatt vei kommer det stadig flere italienske turister til Norge. *Visitnorway* tar sikte på å lokke til seg italienske turister hele året, ikke bare om sommeren. Cirka 50-60 000 italienere kommer til Norge hvert år, og tallet er økende.

Bellissimo! Italienske turister som kommer til Norge er spesielt interesserte i å se norsk natur, midnattssol eller nordlyset.

ID 131908743 © Lee Chee Keong | Dreamstime.com

Kultur

Romerriket varte i flere hundre år og strakte seg på sitt største over hele Middelhavsområdet. Arven etter romerne er betydelig, og fremdeles lett synlig, både innenfor kunst, kultur og språk. Jani Niemenmaa CC BY-SA 3.0 Wikimedia Commons

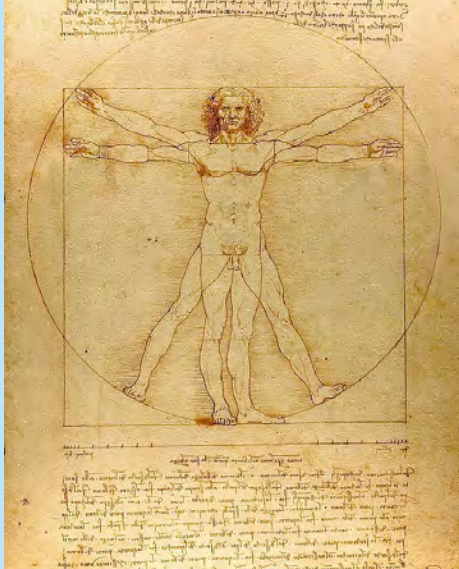
Italia har i flere historiske perioder vært verdens kulturelle sentrum, først og fremst i romertiden og under renessansen.

Det er derfor ikke til å undres over at italiensk kunst, musikk og litteratur har satt tydelige spor etter seg, og at monumenter og verk som Colosseum, Mona Lisa og Den guddommelige komedie har en plass i svært mange menneskers bevissthet, og du har helt sikkert lært en del om noe av dette på skolen.

Romerriket (fra ca. 240 fvt. til cirka 400 evt.) regnes som et av de største imperiene i historien.

Bystaten Roma var rikets sentrum, og på sitt største hadde riket erobret store deler av Europa og deler av Asia og Nord-Afrika.

Suksessen bygget på evnen til å godta og innlemme lokale skikker, samtidig som det latinske språket spredte seg til store deler av Europa.

Public domain - Wikimedia Commons

Renessansen (cirka 1400 – 1600), *il rinascimento* starter i Italia på begynnelsen av 1400 tallet. «Rinascimento» betyr gjenfødelse, og henspiller på en fornyet interesse for antikkens kultur, filosofi og kunst.

Billedkunstnere i denne epoken observerte naturen og menneskets anatomi slik den virkelig var.

Den vitruviske mann er en av Leonardo da Vincis mest kjente illustrasjoner. Bildet er et typisk eksempel på kunst i renessansen, hvor det var vanlig å framstille mennesket nakent, etter slik det også var i antikken.

Leonardo var opptatt av at alt skulle være riktig og han studerte anatomi og deltok i obduksjoner som forarbeid for tegningene sine.

I nyere tid har den store utvandringen, særlig fra slutten av 1800-tallet og utover, spredt italiensk kultur, ikke minst mattradisjonene, over hele verden. Du finner italienske restauranter selv i den minste avkrok, og italienske miljøer har vært inspirasjon til utallige filmer.

Nordmenn elsker italiensk mat, og særlig pizza! Visste du at nordmenn spiser over fem kilo pizza hver i året? Men pass på, det vi på norsk kaller «peperoni» heter «salame piccante» på italiensk, «peperoni» betyr «paprika». Chad-V / 19 images - pixabay.com

Å lære et språk innebærer så mye mer enn å lære bare ordene og grammatikken. Når du oppholder deg i et land sniker den kulturelle kompetansen seg inn nesten uten at du merker det. Du havner kanskje midt oppe i en karnevalsfeiring eller en landsbyfest, du smaker kakene som lages til de forskjellige høytidene, og så videre.

Karnevalet i Venezia er et av verdens mest berømte. Andre berømte karneval er det i Viareggio, som er kjent for sine fantastiske fargerike vogner med figurer som beveger seg, og det i Ivrea, der deltakerne bombarderer hverandre med appelsiner!

ID: 1297228099 Shutterstock

Musikk

Italiensk er opera- og musikkspåket framfor noe. *Opera* er et italiensk ord som egentlig betyr «verk», og det vi på norsk kaller opera, heter *opera lirica* på italiensk. De fleste musikk- og operauttrykk på alle språk er også italienske. Hvis du spiller et instrument, har du sikkert vært borti ord som *adagio*, *allegro*, *forte* og *piano*. Dette er ord som brukes i andre sammenhenger også, så hvis du vet hva de betyr, kan du faktisk en del italiensk allerede!

Antonio Vivaldi (1678-1741)

Allegro non Molto

A Languidezza per il caldo

Violino Secondo

Allegro non molto - Pianissimo

18 B Allegro

Fortissimo

C 12

Piano

D 5

Piano

Pianissimo

Piano

Pianissimo

Piano

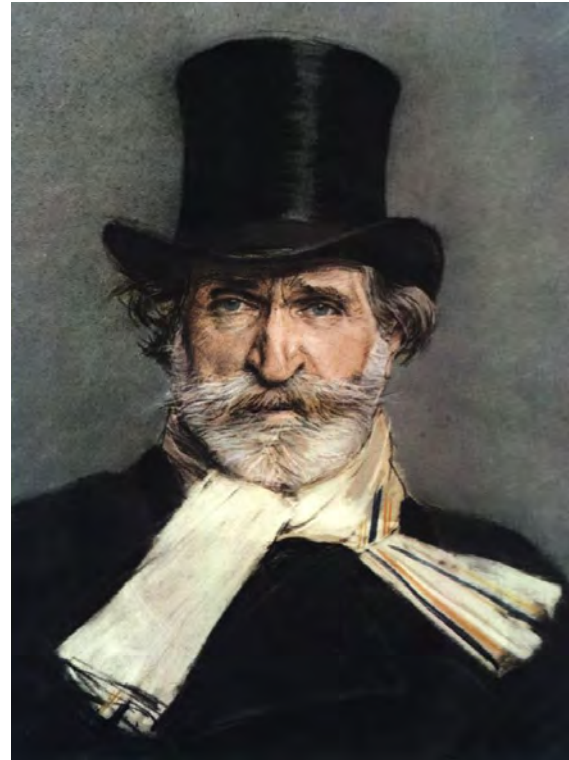
Venti

Pianissimo

Fortissimo

Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0

Antonio Vivaldis (1678 – 1741) mest kjente stykke er *Le quattro stagioni*, de fire årstidene. Her kan du se at sommeren (*l'estate*) skal spilles hurtig eller livlig, men ikke for livlig: «*allegro non molto*». ID: <https://bit.ly/3cYOvet>

Giuseppe Verdi er den mest kjente av de italienske, klassiske komponistene, med verker som *La Traviata* og *Aida*. Operastudenter på musikkhøgskolen må ha både italiensk, tysk og fransk som støttefag, men italiensk er det viktigste av disse.
Public domain - Wikimedia Commons

Det finnes italienske musikere innenfor alle sjangre; visesang pop, rock, hiphop og rap. Italia har også en sterk folkemusikktradisjon og et rikt jazzmiljø. Italienske artister synger stort sett på italiensk, så hvis du finner noe du liker er det å prøve å forstå tekstene en fin måte å lære på.

Den italienske gruppen Måneskin (bassisten er halvt dansk, derav navnet!) vant Eurovision song contest i 2021 med låten «Zitti e buoni».
SHUTTERSTOCK_ID_1978244747

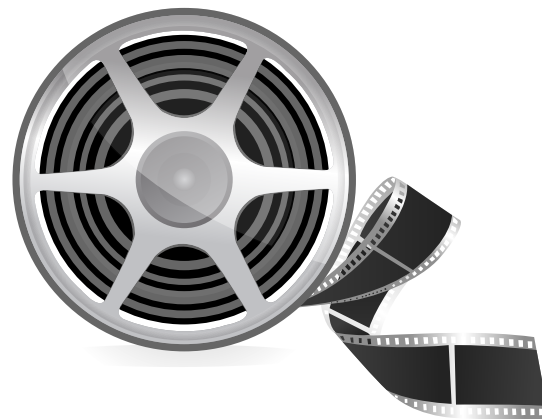

Italia er kjent for håndverksproduksjon av musikkinstrumenter. Cremona i Lombardia er verdens fiolin hovedstad, og de beste trekkspillene produseres i den lille byen Castelfidardo i regionen Marche. Fiolinene Stradivarius ble skapt av en italiener og regnes som de beste fiolinene i verden. Visste du at det er en Stradivarius som er verdt 20 millioner dollar, ca. 173 millioner kroner?

ID 81032727 © Viktor Gladkov | Dreamstime.com

Film

Italia har en lang og rikholdig filmhistorie, og var et av de første landene i verden som begynte å produsere film. Landets første kino åpnet i Roma allerede i 1904. *Cinecittà* utenfor Roma er Italias svar på Hollywood, med store filmstudioer, faktisk Europas største, og ble grunnlagt i 1937. Mange tv-produksjoner og filmer spilles fremdeles inn her, også internasjonale. I dag huser området også et museum for lyd og bilde.

Public domain
- Wikimedia commons

ID10421590 © Konstantin32
| Dreamstime.com

ID38809318 © Andreadonetti
| Dreamstime.com

ID48308148 © Artofphoto
| Dreamstime.com

Den italienske neorealismen er en sjanger som oppsto etter andre verdenskrig og som har blitt stående i filmhistorien. Denne sjangeren omhandler dagligdagse hendelser og fattige arbeiderklassefamilier, ofte med bruk av amatørskuespillere. «Ladri di biciclette» (*sykkeltyvne*), «Paisà» (befrielsens tid) eller «Sciuscià» (*skopusserne*) er noen eksempler.

Spaghettiwestern. På 1960-tallet kom det ut en rekke såkalte «spaghettiwestern-filmer». Disse ble hovedsakelig laget av italienske regissører og med et mye lavere budsjett enn lignende amerikanske western-filmer. De har fått kultstatus og har inspirert andre regissører, som blant andre Quentin Tarantino. Visste du at Clint Eastwood spilte hovedrollen i mange av den italienske regissøren Sergio Leones spaghettiwestern-filmer? Du har kanskje hørt om filmer som *Den gode, den onde og den grusomme* eller *For en neve dollars*...

Klassikere i nyere tid. Italiensk film har også produsert en rekke klassikere i nyere tid, og kan skilte med flere Oscarvinnere. I Norge er vi vant med å se filmer med undertekster, og man får en

helt annen opplevelse av filmen når man ser den på originalspråket. Eksempler på italienske Oscar-belønnede filmer er «La vita è bella» (*livet er herlig*) eller «Nuovo Cinema Paradiso».

Italienske serier. Alle strømmetjenester får stadig flere italienske serier på repertoaret. Ofte er handlingen basert på bestselgere og har handling fra kriminelle miljøer, som for eksempel «Suburra», «Gomorra» eller «Romanzo Criminale». Søk gjerne litt på nettet og du vil sikkert finne flere italienske serier!

Vinneren av filmfestivalen i Venezia tildeles il «Leone d'oro», gulløven. Festivalen er en av Europas viktigste, og den nest eldste i verden etter Oscarutdelingen. ID: iStock-476988178.jpg

Mat og drikke

Nordmenn flest forbinder gjerne Italia med god mat. De fleste spiser både pizza og pasta flere ganger i måneden, og du finner italienske restauranter i alle verdenshjørner.

Visste du at det finnes cirka 300 forskjellige pastaformer i Italia? Overkøkt pasta er ikke populært, du har sikkert hørt uttrykket «al dente». Det betyr at tannen, «il dente», skal få litt tyggemotstand. Du kjenner sikkert til flere italienske matuttrykk!
ID 12191068 © Elena Schweitzer | Dreamstime.com

De fleste italienere er veldig opptatt av mat, og måltidene er viktige. De aller fleste butikker og kontorer er stengt i noen timer midt på dagen, slik at alle får god tid til å nyte sin «pranzo», og helst slappe av litt etterpå også. Det er derimot ikke like vanlig lenger å spise tre retter til hvert måltid, slik man gjorde tidligere: en pastarett, (*primo*), kjøtt eller fisk (*secondo*) med tilbehør (*contorno*) og dessert (*dolce*).

Den italienske frokosten er mindre og søtere enn den norske. Det er ikke uvanlig å spise frokost på nærmeste bar på vei til jobben.
ID 55139987 © Stefano Ember | Dreamstime.com

Den tradisjonelle italienske menyen (med unntak av fjellstrøkene i nord), er en typisk «middelhavsdiett», som man i dag er enige om er noe av det sunneste du kan spise. Det vil si mye frukt og grønnsaker, bønner og andre belgfrukter, olivenolje, pasta, brød, fisk og relativt lite kjøtt. Det er ikke noe vanskelig å være vegetarianer i Italia, det finnes massevis av tradisjonelle retter som er helt uten kjøtt.

Italienerer er bortsjømte med gode råvarer, og spiser vanligvis mye mer kortreist og sesongbasert enn nordmenn. Appelsiner får du om vinteren, ferskener og meloner om sommeren og druer om høsten. Nisjebutikkene holder også stand i større grad enn i Norge.

ID 109051266 © Kmiragaya | Dreamstime.com

Kjøkkenet byr naturligvis på mange regionale forskjeller, og det er noe av det som gjør det gøy og spennende å besøke Italia. Det er fordi Italia er et langstrakt land, og det produseres forskjellige produkter i de forskjellige regionene.

I Calabria, «tuppen av støvelen» er de kjent for å like sterk mat. «Nduja», denne smørbare salamien er stappfull av chili!

© Alice Wiegand / CC-BY-SA 4.0 Wikimedia Commons

Il panettone er Italias mest populære og mest eksporterte julekake. Legenden forteller at den ble skapt av kjøkkenhjelpen ved hoffet til Ludovico il Moro i Milano, som en nødløsning etter at kokken hadde brent den opprinnelige kaken. Derav navnet, «Pane de Toni». ID 99106126 © Marilyn Barbone | Dreamstime.com

Sport

Italienerne er kanskje enda mer opptatt av sport, og da særlig fotball (calcio), enn de fleste andre folkeslag. Alle italienerne har sitt eget favorittlag i

serie A. Italias største avis, den rosafargede *Gazzetta dello sport* er en ren sportsavis.

Italienerne måtte sommeren 2021 ut i gatene å feire Italias seier i EM 2020. Det italienske herrelandslaget har vunnet både EM og VM flere ganger.

ID 224037489 © Antonello Marangi | Dreamstime.com

Il passo dello Stelvio har siden 1953 vært en obligatorisk etappe i Giro d'Italia, og en av de mest berømte stigningene i sykkelporten. Veien minner litt om Trollstigen i Norge. Il Giro d'Italia er en av tre store etapperittene: Tour de France, Giro d'Italia og Vuelta a España.

ID 57778228 © Welcomia | Dreamstime.com

Motorsport står også sterkt i Italia. Ferrari er selvfølgelig landets stolthet innenfor Formel 1, og også motorsykkelløp er populært, særlig MotoGP. Visste du at motorsykkelracere aldri kjører under 100 km/t og når 350 km/t og at Formel 1-førere pleier gå ned flere kilo under et løp på grunn av de høye temperaturløpene som registreres inn i bilene?

ID 92025457 © Thejaguar74 | Dreamstime.com

Italia hevder seg i en lang rekke idrettsgrener. De fleste italienske vintersportsutøverne kommer fra Nord-Italia, og det er mange nordmenn som drar på skiferie til Alpene.

ID 203570536 © Manuel Esteban | Dreamstime.com

Kunst og arkitektur

I Italia finnes det rester etter noen av de første bosetningene i Europa, og en rekke monumenter og verker fra alle tidsepoker. Noen av verdenshistoriens mest kjente kunstnere er italienske, og Italia er drømmedestinasjonen for alle som er interesserte i arkeologi eller kunsthistorie.

Italia er så fullt av kunst og kultur at vi bare kan få med noen få smakebiter. Visste du at Italia er det landet med flest monumenter på Unescos verdensarvliste?

Unescos verdensarvliste er en liste over verdens viktigste kulturminner som må bevares.

Matera i Basilicata er bare en av en rekke italienske byer som står på Unescos verdensarvliste. Visste du at Matera er med i en av James Bond-filmene? ID 51551250 © Freesurf69 | Dreamstime.com

I Italia ser du historiske minnesmerker og uvurderlig kunst fra en hel rekke epoker nesten hvor du snur deg.

Det var flere greske kolonier i det som i dag er Italia i Antikken, og du finner teatre og templer fra denne perioden flere steder. Dette bildet er fra Agrigento på Sicilia.

ID 10968356 © Saba11 | Dreamstime.com

Colosseum er kanskje det mest kjente monumentet fra Romertiden. Her ble det holdt gladiator- og dyrekamper for å underholde keiseren og folket. Bygningen har 80 innganger og kunne huse 50.000 publikummere, det er omtrent like mange som alle som bor i Moss eller Bodø!

ID 9472484 © Lagartija | Dreamstime.com

Mange av verdens mest berømte kunstnere er italienske. Fire av verkene på CNN's liste over verdens mest berømte malerier er italienske, nemlig Mona Lisa, Den siste nattverden (begge av Leonardo da Vinci) Venus' fødsel av Botticelli og Adams skapelse av Michelangelo.²⁰

Adams skapelse, Michelangelo Buonarotti, 1536 – 41. Michelangelos utsmykning av det sikstinske kapell i Vatikanet er blant de mest berømte verkene fra renessansen. Akkurat denne detaljen er en av historiens første avbildninger av Gud som en mann med skjegg. Som flere av sine samtidige, arbeidet Michelangelo på oppdrag fra paven eller rike handelsfamilier. Kolimprint / 1 image | pixabay

Caravaggio er Italias mest berømte maler fra barokken. Han malte en rekke religiøse motiver, og du kan se maleriene hans i flere kirker, blant annet i La basilica di Santa Maria del Popolo i Roma. ID 127958037 © Anna Pakutina | Dreamstime.com

Kirkene i Italia er som regel åpne, og du bør faktisk alltid gå innom kirkene i byene du besøker hvis du har muligheten til det, uavhengig av hva du

tror på. Du finner ofte kunst av høy klasse, selv i små landsbykirker.

Amedeo Modigliani er en av de mest kjente italienske kunstnerne fra 1900-tallet. Han er kjent for sine kvinneportretter, ofte av kjæresten Jeanne. Modigliani skal ha sagt at han malte øynene tomme fordi han ikke kjente modellens sjel.

ID 222896184 © Mrreporter | Dreamstime.com

Piero Manzoni «Merda d'artista» 1961. På etiketten står det: «Kunstnerbæsj, 30 g nettoinnhold. Konservert fersk. Produsert og hermetisert i mai 1961.»

Jens Cederskjold CC BY 3.0 Wikimedia

Renzo Piano er en av verdens mest berømte og anerkjente arkitekter. Han har blant annet tegnet Astrup Fearnley-museet på Tjuvholmen i Oslo.

ID 229940316 © Sergio Delle Vedove | Dreamstime.com

Litteratur

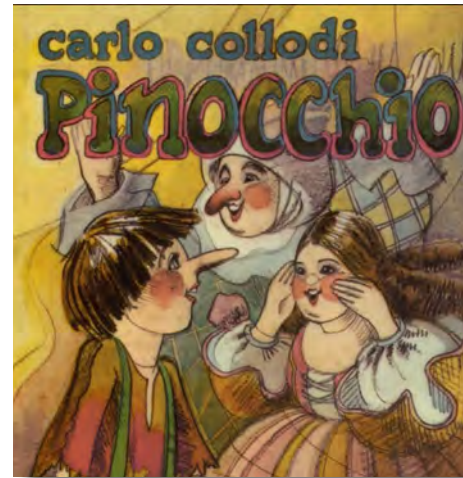
Italiensk har en lang og rikholdig litteraturhistorie. Noen av de mest kjente verkene i verdens-

Dante reiser gjennom både Helvete, Skjærsilden og Paradiset. Det er blant annet laget flere tegneserietolkninger av hele eller deler av komedien.
Gjengitt med tillatelse fra Audiatur

Der de fleste nordmenn vil ha problemer med å lese Snorre i originalutgaven må alle italienske ungdomsskoleelever lese deler av Dantes Guddommelige komedie på originalspråket, og den ble skrevet på omtrent samme tid. Italiensk har nemlig ikke forandret seg så mye fra den gang, og Dante regnes som det italienske språkets far. «Alle» italienere kan de første linjene av komedien utenat.

litteraturen er italienske, Italia har hatt seks nobelprisvinnere i litteratur og mange både eldre og nyere forfattere er oversatt til norsk.

Gjengitt med tillatelse fra Cappelen Damm

Pinocchio av Carlo Collodi (utgitt 1883), er Italias mest berømte bidrag til barnelitteraturen, og en virkelig klassiker. Dette er fortellingen om opplevelsene til ei tredukke, hvis største ønske er å bli en ekte menneskegutt. Historien har et klart moralsk budskap, men var likevel svært nyskapende for barnelitteraturen, blant annet på grunn av måten fantasi og virkelighet blandes. Det er laget et utall filmatiseringer av boka.

Gjengitt med tillatelse fra Det Norske Samlaget

Gjengitt med tillatelse fra Aschehoug

Gjengitt med tillatelse fra baopublishing.it., Roberto Saviano og Asaf Hanuka

En av Italias mest kjente nålevende forfattere er Elena Ferrante, og det til tross for at ingen vet hvem hun er, navnet er nemlig et pseudonym. Bøkene i serien «L'amica geniale» er filmatisert, og en av hovedrollene ble spilt av en norsk-italiensk jente, Elisa del Genio.

En annen bok som har blitt filmatisert er Gomorra av Roberto Saviano. Saviano er en journalist fra Napoli som etter trusler fra mafiaen har levd under politibeskyttelse siden boken kom ut i 2006. En selvbiografi i tegneserieform, «Sono ancora vivo», (*jeg lever fremdeles*), kom ut i 2021.

ID: 228018949 © GIOLE Dreamstime.com retusjert

Sosiale medier

Visste du at en av verdens mest populære tiktokere er italiensk? Khaby Lame har med sine stumme parodier på videoer lagt ut av andre påvirkere gjort rekordrask karriere på en rekke sosiale medier.

Hvis du velger italiensk lærer du deg ikke bare et språk som alltid er høyt oppe på listen når verdens vakreste språk skal velges, du blir også bedre kjent med den fantastiske italienske kulturen, som har fostret Giulio Cesare, Leonardo da Vinci og Dolce e Gabbana.

Ressurser

ANSA

Organisasjon for norske studenter i utlandet. Jobber med å ivareta norske utenlandsstudenters interesser og informere om studiemuligheter i utlandet.

Fremmedspråksenteret

Nasjonalt senter for engelsk og fremmedspråk i opplæringen bidrar til økt interesse for fremmedspråk og arbeider for å få god kvalitet i opplæringen slik at den får et variert og praktisk innhold.

HKDir (Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse)

Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning. DIKU forvalter en rekke nasjonale og internasjonale incentivordninger som skal fremme kvalitet i UH-sektoren.

Italias ambassade i Oslo

Italias diplomatiske representasjon i Norge.

Italia - FN-sambandet

FN's sider med informasjon og statistikk om Italia.

Istituto Italiano di Cultura di Oslo

Institusjon som fremmer den italienske kulturen i verden.

UDs reiseinformasjon

Utenriksdepartementets reiseinformasjon til land som Norge har diplomatiske forbindelser med.

Utdanning i verden

Nettside med offentlig og kvalitetssikret informasjon om å reise til utlandet på videregående skole og/ eller ta en hel eller deler av en grad i utlandet. Driftes av Diku, Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning.

Sluttnoter

- 1 Italiensk – Store norske leksikon (snl.no), <https://snl.no/italiensk>, 7. oktober 2021
- 2 Lingua italiana wikipedia, hentet fra https://it.wikipedia.org/wiki/Lingua_italiana, 7. Oktober 2021
- 3 How Many People Speak Italian, And Where Is It Spoken? Hentet fra <https://www.babbel.com/en/magazine/how-many-people-speak-italian-where-spoken> den 7. Oktober 2021.
- 4 Wikipedia, Italofofia, hentet fra <https://it.wikipedia.org/wiki/Italofofia> den 7. Oktober 2021
- 5 Wikipedia, Italofofia, hentet fra <https://it.wikipedia.org/wiki/Italofofia> den 7. Oktober 2021
- 6 Wikipedia:Multilingual statistics - Wikipedia
- 7 Emigrazione italiana - Wikipedia
- 8 Italo-brasiliani - Wikipedia
- 9 Italo-brasiliani - Wikipedia
- 10 Studenttorget, oversikt over de mest populære studiene og antall studenter i Italia, <https://studenttorget.no/index.php?show=4621&artikkelid=14245>, hentet 8. oktober 2021.
- 11 https://no.wikipedia.org/wiki/Monte_dei_Paschi_di_Siena, hentet 8. oktober 2021
- 12 Vangsnes, Øystein A.: Språk, hjernetrim og grensesprengende erkjennelser (forskning.no), adresse: <https://blogg.forskning.no/oystein-a-vangsnes-blogg/sprak-hjernetrim-og-grensesprengende-erkjennelser/1093649>, hentet den 8.oktober 2021.
- 13 Sorace, Antonella: Flerspråklighet lønner seg, <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/spraknytt-20162/spraknytt-12016/flerspraklighet-lonner-seg/>, hentet den 8. oktober 2021
- 14 Nickelsen, Trine: Flerspråklige har fordeler – gjennom hele livet - Apollon (uio.no), https://www.apollon.uio.no/artikler/2013/2_flerspraklighet.html, hentet den 8. oktober 2021
- 15 Isaksen, Runo: Opphold i utlandet skaper flere gründere (forskning.no), <https://forskning.no/partner-skole-og-utdanning-senter-for-internasjonali-sering-av-utdanning/opphold-i-utlandet-skaper-flere-grndere/437891>, hentet den 8. oktober
- 16 Store norske leksikon, Økonomi og næringsliv i Italia, https://snl.no/Økonomi_og_næringsliv_i_Italia, hentet 12/10/2021
- 17 Den norske ambassaden i Roma, <https://www.norway.no/no/italy/for-nordmenn/bistand-til-norsk-naringsliv/>, hentet 12.oktober 2021
- 18 Store norske leksikon, geotermisk kraftverk, https://snl.no/geotermisk_kraftverk
- 19 C40 Cities, <https://www.c40.org/about>
- 20 10 most famous paintings: Masterpieces we all know and love - CNN Style

ITALIENSK I VERDEN

I serien *Fokus på språk* får du informasjon som skal hjelpe deg med å bestemme deg for hvilke språk du skal velge eller fordype deg i.

I dette heftet kan du lese mer om italiensk språk og kultur og hva du kan bruke italiensk til. Å lære seg flere språk vil gjøre deg mer ettertraktet i arbeidslivet og det vil være til stor berikelse for deg personlig. Uansett hvilken vei du velger å slå inn på senere i livet vil du aldri angre på å ha tilegnet deg språkkunnskaper.

Italia er et vakkert land, og en skattkiste av kunst og kultur!

Italiensk i verden er skrevet av Kristin Thue Vold

FOKUS PÅ SPRÅK - Revidert utgave, 2022

ISSN 1890-3622

ISBN trykket 978-82-8195-089-4

ISBN på nett 978-82-8195-090-0